

There are no translations available.

Матеріал надано в авторській редакції

Проценко Анастасія

"Крізь віки"

Його загін, який складався з семи вершників, швидко рухався степом. Гелон їхав першим, очолюючи їх низку. Пейзажі проносилися повз них, і тільки сліпий не оцінив би цієї краси. Сонце, підтримуючи життя всього живого, високо стояло в блакитному безхмарному небі. Трави колихалися під легкими поривами вітру, ніби бавлячись з ним. І куди не подивитися — степ. Степ. Золоте море, яке тягнеться до горизонту. Скіфія. Його батьківщина. Земля, за яку він не раз проливав кров, свою і чужу, захищаючи землі предків від тих, хто посмів зазіхнути на них.

Гелону відразу ж згадався його перший бій. Те, як він з нетерпінням чекав його, а коли люди і коні з обох сторін зішлись один з одним, зрозумів, що і сам може загинути. Страху в той момент він не відчував, тільки досаду, що не зможе стати справжнім воїном. Але яке сп'яніння охопило Гелона після того, як з коня впав чоловік, втративши голову від швидкого і сильного удару меча! Тепер він справжній скіф! Тільки зараз він став чоловіком! Дуже швидко зрозумівши що і як, молодий воїн більше не боявся, ним керували інстинкти, вказуючи, коли потрібно занести меч для удару або ухилитися.

З цієї битви скіфи вийшли переможцями. Але Гелон отримав не тільки визнання своїх родичів. Боронячи рідну землю в перших рядах, він виборов право стати наближеним до царя. Їх правитель вже тоді був дуже старий і слабкий тілом, щоб керувати своїм військом. Але роки не змогли звести його з розуму. І тепер, через десять років, Гелон вже не був одним із солдатів, він був кращим воїном, який більше не ховався за спинами більш досвідчених. Тепер він вів їх за собою.

Ще до заходу загін воїнів сподівався дістатися до Пантікапея. Кілька знатних скіфів, вирішивши заслужити ще більше визнання свого правителя, замовили нагрудну прикрасу у грецьких ювелірів. Гелон мав забрати його. Разом з ним поїхало ще п'ять скіфів, загартованих боями.

Але як тільки рідне поселення зникло з очей, їх почав наздоганяти самотній вершник. Він швидко наздогнав скіфів, так як мчав галопом. Виявилось, що це Савмак. Він був ще зовсім юнаком, що не пізнав перемог на полі бою. Але тим не менше він прекрасно тримався в сідлі. Коли він наблизився ближче, то Гелон побачив, що хлопець одягнений так само як і вони, але сагайдак зі стрілами і лук він так і не побачив. Зате до сідла був прив'язаний меч.

Орик, один з найдосвідченіших воїнів, хотів було відправити Савмака назад, але Гелон дозволив йому їхати далі. Він чудово пам'ятав ті свої роки, коли кров вирувала в грудях, і він шукав пригод. Тому і заступився за юнака.

Пантікапей зустрічав загін скіфів у повній своїй пишноті. Білі колони в світлі призахідного сонця здавалися перламутровими. Люди снували по місту, молилися в храмах і приносили жертви богам, благаючи їх про захист.

Гелон знав, що нікому з жителів міста немає діла до його загону. Вони вже звикли, що степовий народ часто тут з'являється, і нічого в цьому дивного не було. Скіфи і греки, які покинули свою батьківщину в пошуках кращого життя і принесли свою культуру в землі Причорномор'я, вже давно торгували один з одним, їх культури ставали все ближче. Саме тому скіфські вельможі звернулися до колоністів, бо знали, що ті були чудовими майстрами й ювелірами.

Притулком воїни обрали будинок Актеона, одного з друзів Гелона в грецьких колоніях. Цей чоловік був уже не молодий, але, як і раніше, сильний. Актеон був одним з тих, хто ще пам'ятав берега Середземномор'я: він прибув в Пантікапей близько двадцяти років тому. Колись Гелон чув, що грек прибув не з власної волі, а за наказом царя, який заслав Актеона за якусь провину. Смертна кара до нього не була застосована, бо він роки віддано служив своєму панові.

Прибувши сюди Актеон насамперед побудував собі будинок, в якому оселився зі своєю дружиною Ледою, а пізніше обсадив його густим садом, який через кілька років став приносити дохід, невеликий, але двом старим цього цілком вистачало.

Леда завжди ставилася до Гелона як до сина, але, дивлячись на нього, завжди шкодувала про те, що боги не подарували їм власних дітей. Як тільки скіфи ввійшли в будинок, господиня відразу ж вийшла їм на зустріч.

- Хай береже Вас Гермес, подорожні! - промовила жінка.
- І тебе нехай оберігають твої боги, господиня.

Гелон не вірив у грецьких богів, хоч і знав всі їх імена й те, чим вони займалися. Але не став ображати Леду, оскверняючи її віру. Жінка завжди ставилася до скіфа шанобливо, хоч і знала, що він ходить під захистом інших богів, але й і до себе вимагала повагу.

Воїни мали намір пробути в Пантікапеї не більше доби. Відпочивши з дороги, вони наситилися смачною їжею, яку для них приготувала Леда і її помічниця-рабиня. А після Гелон і Актеон довго говорили про все на світі. За ті кілька років, що вони не бачилися, тем накопичилося достатньо, щоб провести ніч за розмовами. І не було в них ні розбрату, ні образ. Та й чи могли вони бути, коли після довгої розлуки зустрілися два старих друга? Слова так і сипалися з вуст, вино лилося рікою. А сміх і радість все не вичерпувались.

****

Ранок не застиг Гелона зненацька. Як тільки перші сонячні промені позолотили дахи будинків, він відразу ж попрямував до ювелірів. З собою він узяв тільки Савмака.

Юний воїн із захопленням розглядав дивовижні речі і будівлі, людей і їх одяг. А Гелон тільки посміхався собі в бороду, впізнаючи в Савмаці себе. Він теж колись так себе вів. Але зараз він безпомилково знаходив дорогу в лабіринтах будівель, попутно відповідаючи на питання свого супутника і розповідаючи йому про місто і його жителів. Він вказував йому на білий храм, в який люди приходили задобрити небожителів. Розповідав про хітони і про те, що саме скіфи навчили еллінів носити чоботи. Розповідав

про міста, побудовані на березі Середземного моря, про які йому колись повідав Актеон. Мудрий старий багато чому його навчив і Гелон був вдячний йому за це, і зовсім соромився він того, що його вчать не його родичі, а людина, що припливла з-за моря.

Будівля, до якої вони йшли, виявилася на вигляд такою ж, як і інші будинки греків, але на відміну від них, була майстернею. Більшість кімнат були приховані від очей відвідувачів пологом; вони могли оглянути тільки ту, в якій ювеліри приймали замовлення знатних вельмож і віддавали свої вироби.

Скіфам довелося почекати, поки один з ювелірів звільниться й зможе віддати їм замовлення. Та прикраса була гідною того, щоб її чекали.

Пектораль була зроблена з чистого золота. Форма нагадувала місяць, але, дивлячись на неї, згадувалось сонце. Ніби два небесні тіла, два божества всіх народів злилися в цьому виробі. Сонячні промінчики танцювали по ярусах пекторалі: перший оповідав про життя скіфів та їх побут, на другому цвіли небачені раніше квіти, третій був ніби ілюстрацією до давніх казок та легенд, зображуючи міфічних істот і їх полювання.

Чому саме таке оздоблення обрали скіфські вельможі, Гелон не знав, а здогадувався, що такий подарунок сподобається їхньому царю.

Додому вони дістались набагато швидше, ніж їхали до Пантікапею. Коні самі обирали дорогу, намагаючись якнайшвидше дістатися до рідної стайні. А скіфам залишалося тільки мріяти про зустріч з рідними. Більш того, що дарунок пекторалі, яку Гелон віз зав'язану в шкіру та прикріплену до луки сідла, наближені до скіфського царя вирішили приурочити до святкування в честь бога війни.

На підвищенні, яке складалося з хворосту, а потім робили на ньому дерев'яний майданчик, встановлювали старовинний залізний меч. Саме він і був втіленням бога війни, якого більшість воїнів поважали найбільше. Він вів їх у бій. І тому його вшановували по-особливому: приносили в жертву богу худобу та кожного сотого з військовополонених. Крім жертвоприношень, воїни, які особливо відзначились у боях, нагороджувалися чашею вина, яка символізувала прихильність роду. Саме таку чашу отримав Гелон після свого першого бою. І знову думками скіф повернувся в ті часи: він

пом'ятав, як люди навколо нього витанцьовували, а найкращі воїни змагалися між собою за звання найвправнішого. Напевно, і сьогодні відбудуватиметься щось подібне.

За своє довге життя Гелон не раз бачив, як люди вшановували бога війни. Але сам більше любив споглядати, а не брати участь у ритуалах. Найбільше його вабив ритуал побратимства. Зазвичай в ньому брали участь два воїни. У посудину з вином і кров'ю тих, хто давав клятву, занурювалася зброя, після чого обидва побратими одночасно пили цей напій. Вважалося, що цей ритуал скріплював дружбу міцніше, ніж родинні зв'язки.

Скіфи дійсно вже святкували, коли Гелон і його загін приблизився до селища. Дерев'яні столи були розставлені на центральній площі, вони були переповнені різноманітними стравами. За найдовшим та найбагатшим сидів старий чоловік, його довга сива борода спускалася з підборіддя до широких грудей, на обличчі була радісна посмішка. Гелон відразу впізнав в цьому чоловікові царя. Він сидів, оточений племінною знаттю. Один з них, вставши з-за столу, попрямував до Гелона. Напевно, саме йому, Мадію, було доручено вручити царю пектораль.

Наблизившись до Гелона, Мадій подякував за виконане доручення, забрав прикрасу та вказав рукою на місце, яке може зайняти за столом воїн, а сам повернувся до правителя. Після цього на всю площу лунала довга промова...

А вранці Гелон дізнався, що вночі, після святкування, правитель відійшов у кращий світ. Його тіло забальзамували і вже вдягли в розкішне вбрання. На шиї виблискувала пектораль.

Протягом сорока днів тіло померлого возили на візку по всій Скіфії. Весь цей час царя супроводжував багатолюдний кортеж. Серед нього був і Гелон. Він бачив, як над тілом покійника люди проливали сльози, заподіювали собі каліцтва та відрізали собі волосся. А потім процесія направила до місцевості, яка називалась Геррами. Саме тут ховали скіфських царів.

Разом з царем ховали його коней і рабів. В могилу клали також зброю, вбрання та прикраси. Саме серед них була і золота пектораль. Тоді Гелон бачив її востаннє, як і всі інші скіфи...

****

«...Порушуючи методику, ми підняли пектораль з долівки, обмили її в копанці, зробленій для стікання води, винесли до світла у вхідну яму і, як діти, почали від радості цілувати. Перед нами була річ справді небачена. Вага пекторалі 1150 грамів, діаметр 30,6 сантиметрів». Так писав про знахідку ХХ-го століття Борис Мозолевський, якому випало щастя першим після войовничих скіфів побачити золоту пектораль.

Вона знову засяяла в променях сонця в 1971 році, коли на розкопках степових курганів, поблизу міста Покров, її знайшов Борис Мозолевський...

Скіфи

Колись цю річку звали Борисфеном,
А Скіфією - усі оці краї.
Я скіфський цар, лежу в дніпровських Геррах,
І стуготять століття по мені.

□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ **Борис Мозолевський**